

рактеристика била, поред испољене одлучности да у борби истрају до победе, повезивање са борбом против антинародног и реакционарног режима, против увлачења Југославије у рат. Износе се мере које руководство Партије предузима после забране УРС-ових синдиката. Одржавају се протестни зборови радника и са њих шаљу протестне резолуције влади. Власти и послодавци одговарају полицијским хајкама. Не само у Београду него и у унутрашњости Србије партијске организације нису остале пасивни посматрачи, већ организују штампање прогласа, припремају протестне зборове и конференције синдикалних подружница. Под руководством својих партијских организација радници су пружили отпор полицијском насиљу.

Они се нису помирили са забраном УРС-ових синдиката и наставили су рад у разним облицима и формама. До тога је дошло захваљујући искључиво залагању чланова КПЈ који су директиве руководства спроводили у својим местима. Међутим, социјалистичко вођство УРС-а се повукао, помиревши се са постојећим стањем.

Књига садржи и закључај (301—304) који логично следи из претходног излагања и регистар личних имена (305—317). Монографија представља вредан допринос изучавању синдикалног покрета у Србији и може да послужи као путоказ за даље истраживање синдиката у осталим деловима земље пред рат.

Милица Бодрожић

МИЛОРАД МАРКОВИЋ: НИКОЛА Л. ЛЕКИЋ — ГОРАНИН
Бар 1983

Познати црногорски публициста Милорад Марковић већ дуги низ година успјешно се бави портретисањем истакнутих, а понекад и заборањених личности богатог револуционарног покрета у Црној Гори. То се посебно односи на црногорске револуционаре између два рата. Један из плејаде таквих свакако је Никола Р. Лекић — Горанин, секретар Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију у периоду 1934 до 1937. године, дакле у времену када револуционарни покрет у Црној Гори доживљава ренесансу. Њему и његовом револуционарном дјелу М. Марковић је посветио своју најновију књигу, која свакако представља и његово до сада најуспјелије остварење.

На овој монографији, обима око 300 страна, М. Марковић је радио више година. Обишао је архиве као прави истраживач, трагао за грађом која се налазила и налази у приватном власништву. Интервјуисао је Николине савременике, који су казивали и оно што нигдје није за-

писано. Прегледао је и штампу гдје се овај даровити стваралац и досљедни револуционар доказао и као писац. Најзад је консултовао и веома скромну литературу, која се фрагментално и углавном једноставно бавила личношћу и дјелом Николе Р. Лекића, прије свега зато што је у сукобима који су захватили партијски врх у Црној Гори уочи рата 1941. године био на оној страни која је остала у мањини. Судбина овог револуционара, који је са 25 година старости постао секретар Покрајинског комитета КПЈ а са тридесетак година живота био делегат на VIII покрајинској и V земаљској конференцији КПЈ 1940. године, да би одмах потом био искључен из КПЈ и као обичан борац са дефектним видом трагично и храбро завршио свој кратки живот у легендарној бици за Пљевља 1. децембра 1941. године — свакако је била и сувише велики изазов за радозналост и стваралачки немио публицисте Милорада Марковића.

Треба одмах рећи да је М. Марковић ову књигу писао са

симпатијама и поштовањем према Николи Р. Лекићу. Импресиониран је његовим организаторским способностима и теоријским знањем, због чега га многи упоређују са оснивачем комунистичког покрета у Црној Гори — Јованом Томашевићем. Јер, Никола Р. Лекић је обновио КПЈ у Црној Гори након њеног страдања у вријеме диктатуре 1929. године, уздигао је у снагу способну да бдије не само над својим чланством већ и над проблемима народа коме је припадала. Није се мирио са безизлазном ситуацијом и немогућностима; бијеле заставе је, како је сам писао, доживљавао као „убоде ножа у срце“.

М. Марковић прати животни и револуционарни пут Николе Лекића, који је као већ стасали комуниста записао: „Мој пут води на сунчану аду будућности“. Тај оптимизам је задржао и у најтежим ситуацијама, а и реализам који избија из његових ријечи изговорених на погребу свога ученика у револуционарном покрету: „Још ће нас доста пасти до наше побједе“. Портретишући лик овог револуционара М. Марковић каже: „Никола је био строг према недовољној конспиративности и неопрезности.. Био је природно обдарен да брзо схвата и разумије догађаје, да запази класне и друге неправде, да разумије човјека“. Можда је и због ових карактерних особина понекад долазио у сукоб са „линијом Партије“ — због чега је најзад и искључен, са својим најближим сарадницима са којима је пошао у прве борбене редове 13-јулског устанка и погинуо на Пљевљима 1. децембра 1941. године.

Прича о Николи Лекићу претвара се у монографију о револуционарном покрету, његовом успону, готово ренесанси у периоду после 1934. године, о проблемима на које је наилазио и начину на који су савладавани. М. Марковић не каже категорично да је и црногорски револуционарни покрет био оптерећен

фракцијским борбама у вријеме када су оне биле превазиђене у другим регионима земље; оставља читаоцу да сам дође до тога сазнања. Уосталом, ни у једном историографском раду до сада објављеном — овај проблем није ни евидентиран. Немоља је тим већа што се то дешава у вријеме када се врше одлучујуће припреме за одбрану земље, односно када се нешто касније врше припреме за организовање свенародног устанка у Црној Гори. Тако ова књига баца потпуније свјетло на познати али још увијек недовољно разјашњени сукоб на релацији Покрајински комитет КПЈ — Цетињска партијска организација 1940 — 1941. године.

Милорад Марковић је ову књигу написао занимљивим стилом и језиком, лаким за читање и подстицајним за размишљање. У згуснутом тексту дато је обиље мисаоне грађе. Када аутор посустаје у одређењима, онда он отвара проблеме. У додатку је приложио сакупљене текстове Николе Лекића, који су најбоља потврда ауторове оцјене о стваралачкој надарености овога револуционара, за кога је Темпо у предговору књиге написао: „... ако је Јован Томашевић био оснивач ове Партије, Никола Лекић је био њен обновитељ“.

Овом занимљивом књигом М. Марковић је на извјестан начин рехабилитовао Николу Р. Лекића — Горанина, с обзиром на чињеницу да је он погинуо као ванпартијац 1941. године. Преко приче о њему. М. Марковић је ушао у проблеме сукоба због кога је Лекић био искључен из КПЈ. Али, аутор није објаснио разлоге тога сукоба; то ће остати задатак историјске науке. Но, и без тога ова књига поседује квалитете због којих ће врло брзо и лако наћи пут до библиотеке и читалаца. Због тих њених квалитета, је аутор и добио Тринаестојулску награду за 1984. годину.

Зоран Лакић